

“Liveness” en serialiteit

Waarom niet live televisieseries toch als live aanvoelen

Naam: Sanne Heijnen

Studentnummer: 3218627

Cursus: The BA-eindschiptie/Television Liveness

Blok/studiejaar: 2/4e

Docent: Judith Keilbach

Datum: 26-01-2011

Aantal woorden (excl. voetnoten en literatuurlijst): 5474

Inhoud

INLEIDING	3
WILL & GRACE EN LIVENESS.....	4
LIVE STRATEGIES IN THE FORMULAE OF TELEVISION SERIES.....	5
WILL & GRACE: DE NIET-LIVE AFLEVERINGEN	6
WILL & GRACE: DE LIVE AFLEVERINGEN.....	7
IS ANY TV ACTUALLY LIVE ANY MORE?.....	9
WILL & GRACE: DE NIET-LIVE AFLEVERINGEN	10
WILL & GRACE: DE LIVE AFLEVERINGEN.....	10
LIVE TELEVISION IS STILL ALIVE: ON TELEVISION AS AN UNFULFILLED PROMISE.....	12
WILL & GRACE: DE NIET-LIVE AFLEVERINGEN	14
WILL & GRACE: DE LIVE AFLEVERINGEN.....	14
CONCLUSIE	16
LITERATUURLIJST	17

Inleiding

“In the field of television studies, dealing with the relationships between the electronic medium and the time dimension has meant in most cases referring to the immediate present of distant events, which viewers are enabled to attend at the same time as they are taking place. In substance it is the experience of ‘liveness’.¹

Dit citaat van Milly Buonanno uit haar boek “The Age of Television: Experiences and Theories” geeft aan dat televisie bij uitstek een medium is dat gebruik maakt van ‘liveness’, het gevoel van, de ervaring dat, we televisie live beleven. Waar in de beginjaren van de televisie alles nog werkelijk live werd uitgezonden, is het nu meer een uitzondering op de regel geworden. Toch kunnen we als kijker de ervaring van ‘liveness’ hebben bij het bekijken van televisieprogramma’s. Waar ik het in mijn onderzoek over wil gaan hebben is de verhouding van ‘liveness’ tot series. Want hoewel de meeste series tegenwoordig niet werkelijk live op televisie worden uitgezonden kunnen ze toch bij de kijker voor de beleving, de ervaring van ‘liveness’ zorgen. Deze beleving van ‘liveness’ ontwikkelt zich op meerdere niveaus.

Ik zal in mijn onderzoek gaan bekijken hoe het komt dat series die niet werkelijk live worden uitgezonden toch op de kijker als live overkomen. Ik zal daarbij meerdere niveaus aankaarten. Ik zal ook gaan kijken naar wat er gebeurt op het moment dat een serie er juist wel voor kiest om een aflevering live uit te zenden. Welke implicaties, gevolgen heeft dit en hoe is dit te vergelijken met niet-live uitzendingen?

De basis van mijn onderzoek is de serie *WILL & GRACE*.² Ik heb voor deze serie gekozen omdat ze naast hun gewone niet live uitzendingen, twee live uitzendingen hebben gemaakt. Door middel van voorbeelden van deze serie hoop ik mijn argumentatie te kunnen illustreren en te kunnen interpreteren.

De hoofdvragen van mijn onderzoek zullen zijn: hoe kunnen series die niet live worden uitgezonden toch door kijkers als live worden ervaren? En: hoe verschillen live uitzendingen van series met niet live uitzendingen van series en hoe is dit te vergelijken met elkaar?

Om tot een beantwoording van deze vraagstellingen te komen zal ik drie theorieën omtrent liveness gaan behandelen. De eerste theorie die ik zal gaan behandelen is die van Milly Buonanno, die het heeft over liveness, gelijktijdigheid en televisieseries. Vervolgens zal ik de theorie van John Ellis behandelen, die het in zijn artikel heeft over technologische kenmerken van liveness. Ten slotte

¹ Milly Buonanno. *The Age of Television: experiences and theories*. Bristol: Intellect Books, 2008, p. 119.

² *Will & Grace*. Makers David Kohan, Max Mutchnick, reg. James Burrows, act. Eric McCormack, Debra Messing, Sean Hayes en Megan Mullaly. NBC, 21-09-1998 t/m 18-05-2006.

zal de theorie van Jerome Bourdon besproken worden die de tekstuele kenmerken van liveness behandelt.

WILL & GRACE en liveness

Centraal in mijn onderzoek zal het achtste en laatste seizoen van WILL & GRACE staan. Dit seizoen bevat ook de twee live afleveringen.

WILL & GRACE is een Amerikaanse sitcom die gaat over het leven van de twee vrienden en huisgenoten Will Truman en Grace Adler. Will is een advocaat en homo en Grace is binnenhuisarchitect en hetero. Beide zijn ze op zoek naar de liefde. De andere twee hoofdrollen in de serie zijn weggelegd voor de twee beste vrienden van Will en Grace: Karen Walker en Jack McFarland.

Ik zal hier nu nog kort de twee live afleveringen beschrijven. Het gaat hier om de eerste aflevering van seizoen acht getiteld "Alive and Schticking", uitgezonden op 29 september 2005 op NBC. De tweede live aflevering die ik ga gebruiken is de elfde aflevering van het achtste seizoen genaamd, "Bathroom Humor", uitgezonden op 12 januari 2006 op NBC.

Wat hier echter wel relevant is om te vermelden is dat ik per live aflevering twee verschillende uitzendingen zal gaan gebruiken, in totaal dus twee afleveringen maar vier verschillende uitzendingen. Dit omdat de live afleveringen in Amerika twee keer op een avond zijn uitgevoerd, een keer voor de westkust en een keer voor de oostkust van Amerika, zodat heel Amerika de live afleveringen ook werkelijk live kon zien. Het gevolg hiervan is dat de twee uitzendingen juist door het live karakter zeer anders zijn geworden. Ik zal beide versies in mijn onderzoek gaan gebruiken omdat mijn betoog zal gaan ondersteunen.

De opmaak van mijn paper zal er als volgt uit te komen zien. Ik ben begonnen met de inleiding (deze bevat ook de methode en de uitleg van het onderzoeksmateriaal). Nu zal ik gaan aanvangen met de theorie over television liveness. Na het weergeven van elke afzonderlijke auteur zal de theorie meteen aan het materiaal gekoppeld worden. Vervolgens worden deze elementen samengevoegd in een conclusie.

Live strategies in the formulae of television series

Milly Buonanno, een Italiaanse televisietheoreticus, heeft het in het laatste hoofdstuk van haar boek "The Age of Television: Experiences and Theories" over liveness in relatie tot serialiteit. Buonanno definieert liveness als de onmiddellijke aanwezigheid van gebeurtenissen die eigenlijk ver van de kijker verwijderd zijn, maar die de kijker gelijktijdig met de uitzending kan beleven.³ Ze stelt in aanvulling hierop dat de televisieserie bij uitstek de beleving van liveness van de kijker ondersteunt. Buonanno wijst op de uniekheid van de televisieserie om een bepaalde temporele structuur aan te nemen die nergens anders te zien is en die de beleving van liveness ten goede komt. Vooral het narratief en de vorm die het narratief binnen de televisieserie aanneemt ziet Buonanno als een van de belangrijkste kenmerken van de beleving van liveness.⁴ Buonanno stelt een aantal basisdimensies op die bijdragen aan de temporele structuur en daarmee de beleving van liveness van televisieseries. De eerste is de sequentiële structuur: de volgorde waarop de gebeurtenissen plaatsvinden. De tweede dimensie is de duratie: hoe lang iedere aflevering duurt. De derde dimensie is de temporele locatie: wanneer de aflevering plaatsvindt. De vierde en laatste dimensie die Buonanno noemt is de mate van herhaling: hoe vaak ze plaatsvinden.⁵ Buonanno stelt dat omdat televisieserie bij iedere dimensie eigenlijk een vaste waarde heeft, er een hoge mate van liveness door de kijker ervaren kan worden. Juist omdat de temporele dimensies dus zo regulair zijn, omdat de kijker op een vaste dag op een vast tijdstip en voor een bepaalde tijd voor de televisie gaat zitten om naar een serie te kijken, wordt het gevoel van liveness gecreëerd.⁶ Volgens Buonanno worden series omdat ze zo gestructureerd en regulair zijn ook voorspelbaar, betrouwbaar en geruststellend. Buonanno stelt deze drie eigenschappen van de serie nog voorop de plotontwikkeling en conventies. Ze stelt dat doordat we kunnen voorspellen wat er gaat gebeuren en de karakters van de serie al kennen we ook een gevoel van betrouwbaarheid ontwikkelen. We worden door de herkenbaarheid en voorspelbaarheid van het narratief gerustgesteld en het doet ons denken aan ons eigen leven. De karakters van een serie worden daarmee in het alledaagse leven van de kijker geplaatst. Ook dit is een belangrijke stap in de ontwikkeling van de beleving van liveness van de kijker.⁷ Een ander belangrijk punt wat Buonanno aanduidt is de algemene duratie, of anders gezegd de capaciteit om het door de jaren heen vol te houden. De televisieserie staat er namelijk ook juist om bekend het

³ Buonanno, p. 119.

⁴ Ibidem, p. 120.

⁵ Ibidem, p. 120-121.

⁶ Ibidem, p. 122.

⁷ Ibidem, p. 122-123.

lang vol te houden. De meeste series lopen een aantal jaren lang. Buonanno stelt dat dit ook een eigenschap is die de kijkers het vertrouwen en de geruststelling geeft die ze nodig hebben.⁸

WILL & GRACE: de niet-live afleveringen

Als ik de theorie van Buonanno nu ga toepassen op de “gewone” niet live afleveringen van WILL & GRACE, zijn er overeenkomsten te zien. Buonanno stelt namelijk dat series die niet werkelijk live opgenomen en uitgezonden worden toch voor de beleving van liveness bij de kijker kunnen zorgen. De temporele structuur en het narratief (en de vorm daarvan) zorgen bij de kijkers van televisieseries voor de beleving van liveness. Deze twee elementen zijn ook duidelijk terug te vinden in de niet live opgenomen afleveringen van WILL & GRACE. Alle elementen van de temporele structuur bevatten een vaste waarde en dragen daarmee bij aan de beleving van liveness. Zo is de sequentiële structuur van WILL & GRACE altijd hetzelfde: een aflevering begint met een probleem of gebeurtenis die zich voor een of meerdere van de vier hoofdpersonages voordoet, in het middenstuk zien we hoe de personages ermee omgaan en in het slotstuk zien we (meestal) de oplossing. Uitzondering hierop zijn de afleveringen waarbij de gebeurtenis/het verhaal zich over twee afleveringen uitstrekt (altijd de laatste twee afleveringen van een seizoen). Deze dubbele afleveringen worden echter van tevoren aangekondigd en ook hier weet de kijker waar hij aan toe is en dat de vaste waarde even tijdelijk verlengd wordt. De duratie van de afleveringen van WILL & GRACE heeft ook een vaste waarde: een half uur per aflevering en een uur als het een dubbele aflevering is. De temporele locatie is ook duidelijk. Hoewel er bij aanvang van de serie (seizoen 1) nog geëxperimenteerd werd met de dag en het tijdstip waarop de serie zou moeten worden uitgezonden, werd al snel een vaste dag en tijdstip vastgesteld: de donderdagavond om acht uur 's avonds. Ook bij de laatste dimensie, herhaling, heeft WILL & GRACE een vast patroon. Iedere week (met uitzondering van speciale gelegenheden en vakanties) was er een aflevering te bekijken. De kijkers van WILL & GRACE gingen dus op een vaste dag (donderdag), op een vast tijdstip (acht uur) en voor een bepaalde tijd (een half uur), iedere week voor de televisie zitten om samen live een aflevering te bekijken. Juist deze vaste structuur ondersteunt de beleving van liveness. Hierbij speelt ook mee dat de serie erg lang gelopen heeft, acht seizoenen om specifiek te zijn. Buonanno stelde namelijk al dat de algemene duratie van een serie ook een belangrijk element is wat ervoor zorgt dat de kijkers vertrouwen en geruststelling krijgen en daarmee ook het gevoel van liveness vergroot.

Het narratief help ook mee bij de beleving van liveness. Juist omdat de serie zo narratief gestructureerd is, is de serie ook voorspelbaar, betrouwbaar en geruststellend. Als kijker weten we

⁸ Buonanno, p. 123.

dat Will, Grace, Jack en Karen iedere aflevering aanwezig zullen zijn en dat zij in iedere aflevering iets meemaken en dat aan het einde van de aflevering alles weer wordt opgelost/afgesloten. En juist omdat we als kijker de karakters zo goed kennen (of het idee hebben dat we ze goed kennen) en ze iedere week weer terug zien wordt de beleving van liveness ondersteund. Wij als kijker, kijken even tijdelijk live mee in het leven van vier personen die we iedere week zien. Daarmee wordt de serie ook in het alledaagse leven van de kijker geplaatst.

WILL & GRACE: de live afleveringen

Hoe is de theorie van Buonanno dan toe te passen op WILL & GRACE op het moment dat in het laatste seizoen opeens twee afleveringen werkelijk live worden uitgezonden? Verandert er iets op het gebied van de temporele structuur? Ik ben van mening dat er hier helemaal niets veranderd. Men kan nog steeds kijken naar een of meerdere gebeurtenissen of problemen die in een aflevering worden getoond/opgelost. De duratie is nog altijd een half uur, de temporele locatie is exact hetzelfde en we weten als kijker dat er volgende week weer een aflevering te zien is.

Op het gebied van het narratief en de vorm die het narratief binnen de live afleveringen aanneemt zijn er echter een aantal opvallende veranderingen waar te nemen. De betrouwbaarheid, herkenbaarheid en voorspelbaarheid vallen naar mijn mening weg. De kijker weet even niet meer waar hij aan toe is. Hoewel de aflevering door een voice-over wordt aangekondigd als een live aflevering zal de kijker toch even uit zijn vertrouwde omgeving gehaald worden. Er wordt niet voldaan aan de verwachtingspatronen van de kijker. De karakters zijn opeens minder herkenbaar omdat we de acteurs die ze spelen meerdere fouten zien maken en soms ook even tijdelijk uit hun rol zien vallen. Een voorbeeld hiervan is te zien in de eerste live aflevering van WILL & GRACE. In de versie voor de oostkust van Amerika gaat het namelijk in het midden van de aflevering even mis en schieten twee van de acteurs een aantal minuten flink in de lach. Dit haalt de kijker naar mijn mening uit de beleving van liveness die ze (mogelijk) hebben en wijst de kijker op het feit dat het maar acteurs zijn die een rol spelen. Hierdoor worden de personages en daarmee de serie minder herkenbaar en ook betrouwbaar. De personages bevinden zich plotseling niet meer in ons dagelijks leven maar daarbuiten. De kijker wordt zich bewust van zijn werkelijke rol als toeschouwer. Toch hebben we hier te maken met een aflevering die werkelijke live is en niet simpelweg met een van tevoren opgenomen aflevering die live aanvoelt. Wat ik hier zou willen beargumenteren is dat de theorie van Buonanno inderdaad opgaat voor van tevoren opgenomen afleveringen van series. Op het moment dat een serie echter live gaat uitzenden neemt het narratief een heel andere vorm aan en komen de betrouwbaarheid, herkenbaarheid en voorspelbaarheid te vervallen. De kijker is zich nu

bewust van het feit dat er live wordt uitgezonden en dit zorgt voor een hele andere beleving van de aflevering. Deze beleving van de aflevering is trouwens voor de westkust van Amerika ook heel anders geweest dan die van de oostkust. Zoals al eerder vermeld is iedere live-aflevering van WILL & GRACE namelijk twee keer live opgenomen. In de eerste uitzending van de eerste live-aflevering, de versie van de oostkust, zijn er een aantal dingen fout gegaan, zoals het in de lach schieten, het verkeerd opzeggen en haperen van de tekst door de acteurs. In de tweede versie voor de westkust zijn er minder fouten gemaakt maar schoten de acteurs weer op een ander punt in de lach. Dit resulteert dus in twee totaal verschillende versies, die ook een andere beleving van liveness van het publiek als resultaat hebben. Ik kan me bijvoorbeeld voorstellen dat een kijker in de oostkust van Amerika, mede dankzij de vele haperingen van de acteurs, een mindere beleving van liveness gehad hebben dan de kijkers in de westkust, die een meer vloeiende versie hebben gezien.

Er is dus iets vreemds aan de hand op het moment dat een serie als WILL & GRACE werkelijk live gaat uitzenden. Hoewel de serie dan werkelijk live uitgezonden wordt, is de beleving van liveness van de kijker in mindere mate aanwezig. Deze beleving is bij de niet-live afleveringen sterker aanwezig en ook constanter, mede dankzij de herkenbaarheid, betrouwbaarheid en voorspelbaarheid van het narratief.

Is any TV actually live any more?

Dit vraagt John Ellis zich in een deel van zijn boek "TV FAQ: Uncommon answers to common questions about tv" af. Ooit was alle televisie live maar Ellis stelt dat echte live televisie-uitzendingen nu zeldzaam zijn geworden. Ellis is sceptisch en ziet een paradox: hij stelt dat hoewel de technologie vanaf de jaren 60 sprongen vooruit is gegaan, en het ook steeds makkelijker is geworden om live uit te zenden zonder vertraging, we juist steeds minder live zijn gaan uitzenden. Hij geeft als reden waarom we als kijker geen live televisie willen zien dat we het saai vinden en dat we grootste moeite hebben om live fragmenten te begrijpen. Hij maakt hier echter wel het onderscheid tussen live televisie in de beginjaren en nu. Ellis stelt dat de live televisie die in de vroege jaren van televisie dominant was een gecontroleerde vorm van liveness was. Het werd vanuit een studio opgenomen, van tevoren gerepeteerd en het script stond vast en het werd alleen live opgevoerd. De live televisie-uitzendingen die vandaag de dag op televisie verschijnen noemt Ellis langdradig.⁹ Ellis nuanceert deze uitspraak echter meteen door te stellen dat de hedendaagse live uitzendingen nog steeds veel van de karakteristieken van het originele liveness nastreeft. Zo weten hedendaagse live-televisieuitzendingen een zeer sterke relatie met het publiek te bewerkstelligen. Dit gebeurt door middel van "direct adress", het direct aanspreken van het publiek waardoor een persoonlijke intimiteit ontstaat.¹⁰ Hierdoor wordt ook gesuggereerd dat de kijker zich in hetzelfde tijdssegment als de uitzending bevindt. Deze relatie is in tegenstelling tot vroeger echter geen letterlijke gelijktijdige aanwezigheid meer (omdat er steeds vaker van tevoren delen worden opgenomen en gemonteerd worden). Gelijktijdigheid is nu meer een soort van actualiteit geworden.¹¹ Tv-shows zijn niet meer live maar ze zijn wel actueel en ze claimen nog wel tot hetzelfde historische moment als dat van de kijker te behoren. Tv programma's zijn daardoor volgens Ellis ook maar tijdelijk betekenisvol, ontworpen om door het hedendaagse publiek begrepen te worden. Ellis geeft hierbij het voorbeeld van serialiteit. Hedendaagse series zijn volgens Ellis alleen maar gericht op het aan de orde brengen van onderwerpen die op dat moment actueel zijn.¹²

Ten slotte heeft Ellis het nog over hedendaagse pogingen om het live karakter van televisie werkelijk terug te halen (vooral bij live drama). Dergelijke pogingen refereren volgens Ellis vooral naar de theatraliteit. Ook de fysieke beperkingen van live opnames zoals het snel van set naar set bewegen en het wisselen van kostuum geven de werkelijk live televisie-uitzendingen van vandaag een gevoel van liveness. Bij dergelijke uitzendingen zijn er maar weinig sets en is er geen "dead time" (stukken die weg gemonteerd worden). Als een karakter naar een andere set moest gaan voor een

⁹ John Ellis. Tv FAQ: uncommon answers to common questions about tv. London: I.B. Tauris, 2007, p. 153-154.

¹⁰ Ibidem, p.154.

¹¹ Ibidem, p.155.

¹² Ibidem, p. 155.

volgende scene zien we hem/haar dat als kijker ook werkelijk doen. Het spreken is bij werkelijke live-uitzendingen volgens Ellis ook meer natuurlijk, aangezien aarzelingen en versprekingen gewoon getoond worden in tegenstelling dat ze eruit gemonteerd worden voor perfectie. Ook worden er periodes van stilte ingelast waarbij het bij niet live uitzendingen opgevuld zou worden met muziek en geluidseffecten.

WILL & GRACE: de niet-live afleveringen

Ellis stelt dat niet werkelijk live uitgezonden series toch een aantal kenmerken van liveness met zich mee brengen maar dat ze niet meer live maar actueel te noemen zijn. Televisie series claimen volgens Ellis nog altijd tot hetzelfde historische moment als dat van de kijker te horen. Daarmee zijn series volgens Ellis ook maar tijdelijk betekenisvol, alleen bedoeld voor een bepaald publiek in een bepaalde tijd. Op het moment dat een aflevering van een serie wordt uitgezonden is hij betekenisvol en heeft hij actualiteitswaarde. De voorgaande afleveringen zijn daarmee al weer oud en minder betekenisvol en ook minder actueel.

Ik zou hier naar aanleiding van WILL & GRACE en de theorie van Buonanno tegenin willen gaan. Wat Ellis hier echter achterwege laat is de rol van de kijker. Natuurlijk zijn niet live uitgezonden series actueel te noemen. Ze worden immers in een korte tijdspan en kort voor het werkelijke uitzenden geproduceerd. Maar de kijker van een serie kan een serie nog altijd als live ervaren. En dat element lijkt Ellis niet te erkennen. Ik zou hier dus in aanpassing op Ellis willen stellen dat dat wat Ellis actueel en niet-live noemt, wel degelijk elementen van liveness kan bevatten. Actualiteit kan de beleving van liveness van de kijker juist ondersteunen. Juist omdat een serie actueel is en omdat er onderwerpen behandeld worden die in de echte wereld op dat moment ook aan de orde zijn, kan een serie op de kijker als live overkomen. De problematiek van de serie wordt daarmee in het alledaagse leven van de kijker geplaatst en daarmee worden de geruststellendheid, betrouwbaarheid en voorspelbaarheid ook ondersteund.

WILL & GRACE: de live afleveringen

Als ik de live afleveringen van WILL & GRACE in het licht van de theorie van Ellis bekijk zou ik willen stellen dat de live afleveringen niet te vergelijken zijn met de live programma's van tegenwoordig. De live afleveringen van WILL & GRACE passen bij het concept van liveness zoals het in de beginjaren van de televisie te zien was. Het is een gecontroleerde vorm van liveness te noemen. De afleveringen zijn beide vanuit een studio opgenomen, van tevoren gerepeteerd en het script staat van tevoren al vast. Het wordt dus alleen maar live opgevoerd en het is niet te vergelijken met de hedendaagse live televisieprogramma's. Ellis vergelijkt de hedendaagse live afleveringen van series met het theater. Ik

moet zeggen dat ik het met deze vergelijking eens ben. Op het moment dat een serie als WILL & GRACE live gaat uitzenden wordt de aflevering meer een soort van een live theaterstuk dan een aflevering van een serie. De fysieke beperkingen die in het theater aanwezig zijn, zijn ook in de afleveringen van WILL & GRACE zichtbaar. Elementen zoals het wisselen van kostuums en het wisselen van set naar set worden in de live afleveringen naar de voorgrond geplaatst. Een aflevering van WILL & GRACE speelt zich normaal gezien op verschillende locaties af. Ook bevat een aflevering meestal een tijdsspanne van meerdere dagen en hebben de acteurs dan ook verschillende kostuums aan. In de live afleveringen is er echter gekozen voor een set en een kostuum en de gespeelde tijd is ook precies een half uur. Ook worden er geen stukken weggemonteerd: wat de acteurs op dat moment doen en laten zien krijgt te kijken ook te zien. Imperfecties kunnen niet worden weggehaald en moeten gewoon getoond worden. Ook dit komt duidelijk in de live afleveringen van WILL & GRACE naar voren. Zo zijn er meerdere versprekingen en lachbuien op te merken.

Al deze elementen dragen er dus aan bij dat de live afleveringen van WILL & GRACE meer verwant zijn aan het theater (en live televisie in de vroege jaren) en minder aan televisie van nu.

Live television is still alive: on television as an unfulfilled promise

Iemand met een meer positieve houding ten opzichte van de hedendaagse live televisiecultuur is Jerome Bourdon, die stelt dat live televisie nog steeds een grote invloed op de hedendaagse televisiecultuur heeft, ondanks dat de gouden jaren van de live televisie eigenlijk al voorbij zijn.¹³ Hij stelt dat er tegenwoordig nog genoeg programma's zijn die gebruik maken van het live aspect van televisie. De hedendaagse televisie-uitzendingen herinneren er ons volgens Bourdon nog altijd aan dat we live verbonden zijn aan een specifieke plaats en een specifiek personage(s). Ook spelen direct adres, en montage hier een belangrijke rol in.¹⁴

Voordat Bourdon echter met zijn artikel verder gaat wil hij een duidelijke definitie van het woord live opstellen. In de vroege jaren van de televisie was live volgens Bourdon:

"... the transmission of sounds and images of an event at the time when it is occurring"¹⁵

Meer dan dat was het dan volgens Bourdon ook niet. Het was een publiekelijk fenomeen: andere mensen keken tegelijkertijd naar dezelfde live uitzending.

Bourdon stelt dat de hedendaagse betekenis van het woord live geen absoluut is. Het is meer een kwestie van in welke mate een programma door de kijker als live wordt gezien. Er zijn dan momenten van maximale liveheid, waar we op hetzelfde moment als het evenement, op hetzelfde moment als iedereen en het liefst op meerdere locaties tegelijk naar een uitzending kijken. Tussen deze maximale liveheid en niet live uitzendingen zit een hele serie aan andere configuraties. Al deze tussenstages van liveness worden bepaald door hoe de kijker de tekst (uitzending) als meer of minder live leest. Daarbij krijgt de kijker niet alleen aanwijzingen van televisie zelf (zoals het licht, de montage of het woord live dat letterlijk bovenin het scherm te zien is) maar ook van paratekstuele kenmerken (bijvoorbeeld de kennis die we van tevoren meenemen).¹⁶

Wat verder volgens Bourdon een belangrijke rol speelt is dat de mate waarin een kijker de liveness van een uitzending beoordeeld, tijdens de uitzending zelf kan fluctueren. Hierbij is de "momentary suspension of disbelief" belangrijk. Bourdon stelt dat de kijker bij het kijken van een uitzending net als in films even tijdelijk de echte wereld vergeet en het verhaal wat zich voor ons afspeelt als de waarheid gaat zien. Zeker als we fan zijn van het programma en ons identificeren met

¹³ Jerome Bourdon. "Live Television is still alive: on television as an unfulfilled promise." *Media Culture Society* 22 (2000): 531.

¹⁴ *Ibidem*, p. 533, 534.

¹⁵ *Ibidem*, p. 534.

¹⁶ *Ibidem*, p. 535.

de karakters of personages zullen we als kijker de werkelijkheid vergeten en wat we zien als live aannemen. De tijd van ongeloof en van analyse zal pas na de uitzending komen stelt Bourdon.¹⁷

Bourdon stelt voor vier typen van televisie te onderscheiden naarmate het gevoel van liveness daalt: volledig live, continue, gemonteerd en fictie.

Bij een volledige live uitzending heeft de kijker het gevoel naar een werkelijke live uitzending te kijken. De beelden die de kijker te zien krijgt kunnen haast niet live zijn. Voorbeelden hiervan zijn mediaevents. Deze events worden meestal ook al weken van tevoren aangekondigd door de media en de kijker is zich er dan ook meteen van bewust naar een live uitzending te kijken.

Bij een continue uitzending heeft de kijker dit gevoel maar deels. Dit komt volgens Bourdon ook vaker voor omdat veel programma's in het hedendaagse televisielandschap er live uitzien maar dat niet per se zijn. Ook hier geldt dan weer dat de kijker zelf inschat of iets wel of niet live is en in welke mate.¹⁸

Het derde type televisie uitzendingen noemt Bourdon de gemonteerde uitzending. Hoewel alle televisie uitzendingen gemonteerd zijn (ook bij een live uitzending maakt een regisseur keuze in beelden) wil Bourdon hier stellen dat gemonteerde televisie, programma's zijn die gemonteerd worden na de opname en non-fictieel zijn.¹⁹ Hij heeft het hier dus over documentaires, nieuwsitems, propaganda en andere non-fictionele programma's.

Het vierde en laatste type is fictie. Dit type is niet langer live te noemen (tegenwoordig in ieder geval niet meer), of soms alleen maar live opgenomen (dat is het geval bij sommige sitcoms). Bourdon stelt dat de "suspension of disbelief" hier moeilijker is dan bij film en de andere types. Dit omdat we bij televisieseries duidelijk te maken hebben met een acteur die een personage speelt. Bij televisieseries wordt dit aspect veel meer naarboven gehaald door de fans. We kunnen dan wel een uur of een half uur naar een verhaal kijken, maar we kijken ook naar de acteur die zijn rol speelt en die volgende week of morgen weer te zien is.²⁰ Een ander belangrijk element van de fictionele serie is dat er wel een zekere mate van liveness mogelijk is, maar dan op een ander niveau. Dit niveau is de temporele structuur. Kijkers gaan op een bepaalde dag en op een bepaald tijdstip voor de televisie zitten om samen met de rest van de wereld of het land live de uitzending te bekijken.²¹

Bourdon wil echter wel een nuance op zijn vier typen aanbrengen. Hij stelt namelijk dat men per uitzending kan wisselen van type live televisie. Deze typen staan dus niet van tevoren vast en kunnen door de lezing van de kijker veranderen.²²

¹⁷ Bourdon, p. 536.

¹⁸ Ibidem, p. 540, 541.

¹⁹ Ibidem, p.538.

²⁰ Ibidem, p. 450.

²¹ Ibidem, p. 449-450.

²² Ibidem, 543.

WILL & GRACE: de niet-live afleveringen

Bourdon stelt dat het belangrijk is om te kijken naar de mate waarop de kijker van een programma de liveness beoordeeld. Als kijker kun je een programma dus als meer of minder live lezen. Daarbij krijgt de kijker niet alleen aanwijzingen van de televisietekst zelf maar ook de paratekstuele kenmerken zijn van belang.

De niet live afleveringen van WILL & GRACE kunnen dus ook door verschillende kijkers, op verschillende wijze, als meer of minder live gelezen worden. Ik zal nu trachten uit te leggen welke elementen in de niet live afleveringen van WILL & GRACE voor een grotere mate van liveness zorgen en welke elementen voor een mindere mate van liveness zorgen.

Op het moment dat een kijker van WILL & GRACE de niet live afleveringen toch met een grote mate van liveness leest speelt naar mijn mening de "momentary suspension of disbelief" een grote rol. De kijker zal WILL & GRACE als live aannemen omdat we de "echte" wereld buiten de serie even tijdelijk vergeten en alles wat we zien tijdelijk als waar aannemen. Daarbij speelt identificatie een belangrijke rol. Op het moment dat een kijker van WILL & GRACE zich met een of meerdere van de personages identificeert zal die kijker sneller aannemen dat dat wat hij ziet de waarheid is. Dit sluit naar mijn mening aan bij de theorie van Buonanno die stelt dat doordat we als kijker een serie in ons alledaagse leven plaatsen we het ook als live beoordelen.

Als ik de niet live afleveringen van WILL & GRACE in een van de vier categorieën van Bourdon zou moeten plaatsen dan zou dat die van fictie zijn. Ik ben het echter niet met Bourdon eens dat het in deze categorie moeilijk is om een "momentary suspension of disbelief" te hebben. Ik denk dat er juist doordat de personages iedere week terug te zien zijn, een hoge mate van identificatie te bereiken is. Deze identificatie zal bij de kijker dan ook weer zorgen voor een hoge mate van het gevoel van liveness. Dat de kijker zich na het zien van de aflevering bewust wordt van het feit dat het helemaal niet live was is mogelijk, maar naar mijn idee gebeurt dit tijdens de uitzending zelf niet. Wat ik zou willen stellen is dat een kijker van een niet live aflevering van WILL & GRACE, die zich met een of meerdere personages identificeert, tijdens de uitzending de beleving heeft naar een volledig live programma te kijken. Na de uitzending kan zoals Bourdon ook al stelde het besef en de analyse komen dat het toch niet live was en dat het hier om fictie gaat.

WILL & GRACE: de live afleveringen

Als ik nu naar de werkelijke live afleveringen van WILL & GRACE ga kijken en dit ga proberen toe te passen op de vier categorieën van Bourdon zit ik met een probleem. Bourdon stelt zelf namelijk dat series die alleen maar live opgenomen worden gewoon onder de categorie fictie vallen. Ik ben het

hier echter niet mee eens. De live afleveringen van WILL & GRACE worden namelijk door een voice-over als volgt aangekondigd:

“Tonight from stage 17 in Studio City California, in 5, 4, 3, 2, 1,.. We are live”

Dit stuurt de kijker naar mijn mening al in de richting van een volledig live lezing van de tekst. Vervolgens ziet de kijker de studio en het publiek zitten en gaat het doek open en begint de aflevering. Deze haast theatrale elementen sturen de kijker al dwingend naar een volledige live lezing toe. Verder ziet de vaste kijker meteen een aantal verschillen. Zo zijn het licht, de montage, maar ook de personages (acteurs) anders. De kijker ziet dat het licht niet overal perfect is en dat er soms rare schaduwen ontstaan. Ook zijn er geen (bijna) close-ups te zien en lopen de beelden en scènes niet altijd even vloeiend op elkaar over. En ook de personages gedragen zich anders dan dat de kijker van ze gewend is. Zo komt het voor dat ze zich verspreken of in de lucht schieten en uit hun rol vallen. Ook komen alle acteurs aan het einde van de aflevering naar het publiek toe en worden ze voorgesteld op een manier die gebruikelijk is in het theater. Dit zijn allemaal signalen die de kijker ziet en vervolgens vertaald naar het feit dat het een live uitzending is. Ik zou dus willen beargumenteren dat de kijker de live afleveringen van WILL & GRACE meteen als volledig live bestempeld en een fictionele lezing helemaal niet mogelijk is.

Conclusie

Door middel van de bespreking van drie theorieën omtrent liveness en serialiteit ben ik tot een beantwoording van mijn onderzoeksvragen gekomen. Mijn eerste onderzoeksvraag was: hoe kunnen series die niet live worden uitgezonden toch door kijkers als live worden ervaren? Niet live uitgezonden series kunnen namelijk op verschillende manieren op de kijker als live overkomen. De temporele structuur en het narratief en de vorm van het narratief zorgen ervoor dat series door de kijker als live worden beleefd. Ook de sterke relatie tot het publiek zorgt voor het gevoel van liveness. Het kan echter per kijker verschillen in hoeverre een programma als live gelezen wordt. Hierbij speelt identificatie een belangrijke rol. De kijker bepaald dus zelf in hoeverre hij/zij een niet live aflevering van een serie als live bestempeld.

De tweede onderzoeksvraag van mijn paper was: hoe verschillen live uitzendingen van series met niet live uitzendingen van series en hoe is dit te vergelijken met elkaar? Mijn antwoord hierop is dat de live afleveringen van series in een grote mate verschillen van de niet live-afleveringen. Op het moment dat een serie live afleveringen gaat uitzenden neemt het narratief een heel andere vorm aan en komen de betrouwbaarheid, herkenbaarheid en voorspelbaarheid te vervallen. De kijker wordt zich bewust van het niet echt zijn van de serie en de identificatie met de personages wordt bemoeilijkt. De serie is dan wel werkelijk live maar de beleving van de kijker van liveness is volledig anders dan bij niet live afleveringen. Ook zijn de live afleveringen van series niet te vergelijken met andere vormen van liveness, zoals bijvoorbeeld het nieuws of mediaevents. Live afleveringen van series zijn het best te plaatsen onder de liveness in de beginjaren van de televisie. Het is een gecontroleerde vorm van liveness te noemen. De afleveringen zijn vanuit een studio opgenomen, van tevoren gerepeteerd en het script staat van tevoren al vast. Het wordt dus alleen maar live opgevoerd het is niet te vergelijken met hedendaagse live programma's. De live afleveringen zijn beter te vergelijken met theaterstukken, ze bevatten namelijk een aantal fysieke beperkingen die het theater eigen zijn.

Literatuurlijst

Adalian, J. and M. Schneider. "Will Graces Live Episode." Daily Variety 22 July (2005).

Bourdon, Jerome. "Live Television is still alive: on television as an unfulfilled promise." Media Culture Society 22 (2000): 531-556.

Buonanno, Milly. The Age of Television: experiences and theories. Bristol: Intellect Books, 2008.

Caldwell, John Thornton. Televisuality: style, crisis, and authority in American television. New Jersey: Rutgers University Press, 1995.

Ellis, J. Tv Faq: uncommon answers to common questions about tv. London: I.B. Tauris, 2007.

Ellis, J. Visible Fictions. London: Routledge, 1992.